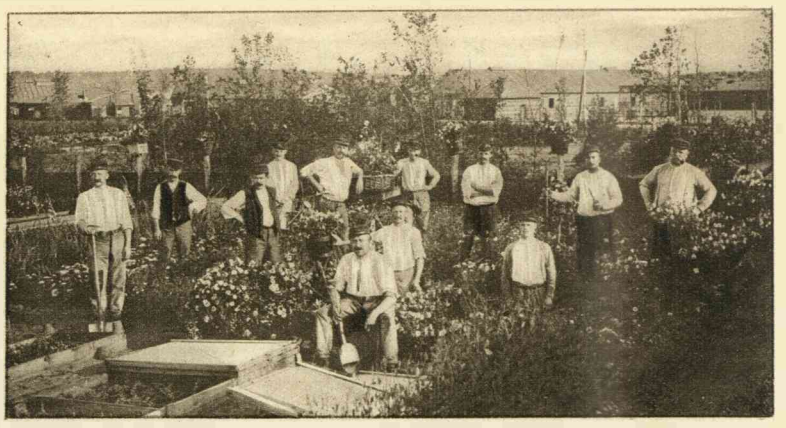

De middellaan in het groote Park van het kamp te Harderwijk. Links in de laan zien wij generaal Jhr. L. D. C. de Lannoy, adj. in B. D. van H.M. de Koningin, comm. van het interneeringsdepôt. Rechts: Majoor J. C. Smits, comm. over de geïnterneerden.

De Plantsoenen en Tuinen van het Interneerings-Depôt te Harderwijk.

Wie in 1915 de heide heeft gezien waarop het Interneerings-Depôt te Harderwijk is gebouwd, staat verbaasd over de verandering welke daar in korten tijd is tot stand gekomen. Een groote hinderlijk- stuiverige zandvlakte aan de noordzijde van het kamp en aan den hoofdweg gelegen, is in een groen park met boomen, heesters en bloemen herschapen. Elders in het kamp worden de ruimten welke niet voor het verkeer of voor de spelen der geïnterneerden zijn benut, door kleurige bloemperken ingenomen. Het mooiste van alles zijn de tuinen welke door de bewoners van alle barakken zijn aangelegd; zij vormen aan beide zijden van de kampstraten lange rijen van groen en bloemen en geven een vroolijk en buitengewoon prettig aanzien aan de vroeger zoo eentonige zandmassa. Het ging om een wedstrijd welke in het voorjaar door den Commandant van het Depôt, Generaal Jhr. L. D. C. de Lannoy, was uitgeschreven en welke wedstrijd uitmuntend is geslaagd. Dezer dagen heeft de beoordeeling door den Commandant met eene commissie van Nederlandsche en Belgische officieren en geïnterneerde vaklieden plaats gehad. Meer dan honderd tuinen, waarin gedurende den geheelen zomer ongeveer twee honderd personen bezigheid en afleiding vonden, waren geheel vrijwillig aangelegd en onderhouden, hetgeen wijst op een goeden geest en lust tot arbeid en orde onder de geïnterneerden. Bijna elke tuin werd dan ook met een grooteren of kleineren prijs bekroond. De aanleg van plantsoenen en perken, het aankweeken van planten en bloemen en de werkzaamheden in den grooten groententuin, die buiten het kamp is gelegen, werden verzorgd door de afdeeling tuiniers. Er is door deze groep personen, meest vaklieden, onder de chefs Oswald Stampe, bloemist van Brussel en Jean Baptist Bissiaux, kweeker van Rêves, hard gewerkt, dikwijls van 's morgens vroeg tot 's avonds donker.

De kweekerij (in 1915 stuifzand!) waar duizenden planten voor de parken en tuinen werden gekweekt.

Enorme massa's grond zijn verplaatst, wagonladingen planten, door verscheidene firma's geheel belangeloos afgestaan, zijn geplant, terwijl duizenden planten in de kweekerij geteeld, hun weg vonden naar de tuinen en perken in het groote kamp, het Heide-(vrouwen-) kamp, het hospitaal en de vele plaatsen welke nu met groen en bloemen zijn getooid. Het werk van de tuiniers ondervindt dan ook, evenals de andere diensten welke tot genoegen en afleiding der geïnterneerden strekken, de bijzondere belangstelling en aanmoediging van den Depôt-Commandant en van alle autoriteiten. Onze foto's geven ook een beeld van het belangrijk werk in den groententuin van bijna een H. A. groot. De frissche groenten welke aan de gezinnen van de gehuwde geïnterneerden tegen lagen prijs worden verstrekt worden gaarne gekocht, terwijl ter bestrijding van kosten, het overvloedige aan de menages wordt geleverd. Zoo wordt voor velen een gezonde en nuttige arbeid gevonden.

(*Vervolg van pag. 6*).

met enkele woorden op de hoogte der gebeurtenissen gebracht.

„Zoodra mijn zwager mij getelegrafeerd had," ging Fred voort, „ben ik naar het station gehold. Ze hadden eerst het geheele dorp afgezocht, voordat ze te weten kwamen dat de jongen in den trein gestapt was. Ik had nog juist den tijd het station te bereiken. Ik was in een gejaagde stemming en toen ik alle menschen langs mij heen zag gaan en mijn jongen niet vond, kwam er plotseling een gedachte in mij op ...."

„Welke gedachte, Fred ?"

De jonge man keek haar aan met een ernstigen blik, en vervolgens naar den kleinen jongen met het behuilde gezicht en de roode trui, die rustig lag te slapen.

„Wel, ik dacht," ging hij langzaam voort, „dat als ik het kind terugvond, — als hij niet gestolen of verongelukt was, ik hem nimmer meer zou laten heengaan. Ik zwoer, dat ik hem bij mij zou houden en dat ik hem een vader zou wezen, zooals hij verdiende. Mijn jongen! Mijn kleine jongen!"

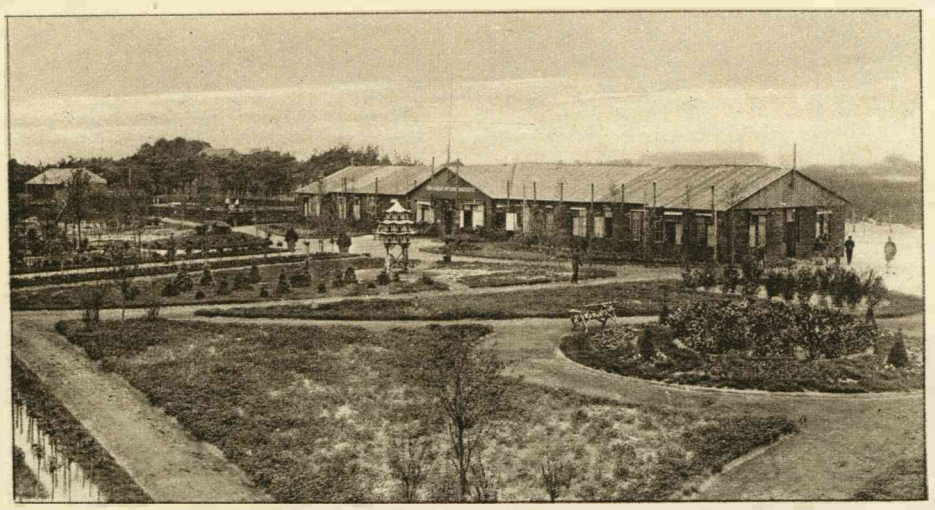
„Je dacht hem bij je te houden," zei ze met een vreemden klank in haar stem, „zelfs als... zelfs als dat beteekent dat je mij moet opgeven ?"

Een smartelijke trek verduisterde zijn knap gelaat.

„Ik denk er niet over jou op te geven, Betty! Dat heb ik je reeds vroeger gezegd. Ik zal je bidden, smeeken, lastig vallen, vervelen, tot je mij eindelijk neemt *met* den knaap. Ik had reeds besloten voor goed afstand van hem te doen, mijn *zoon*, mijn *eigen* kleine kereltje.... Na van avond is dit onmogelijk. Zie eens naar hem, Betty! Je hebt hem in je armen gehad. Wil je mij nu laten kiezen tusschen jou en hem ?"

Hij pleitte gevoelvol, welsprekend, tot zij zich in zijn armen wierp en hem den mond sloot met een kus.

„Ik zou niet durven!" riep zij gelukkig uit. „Jij kiest den jongen ? Welnu, ik ook! Fred, domme jongen, ik houd nog meer van het kind, dan van jou!"

Panorama der tuinen, aangelegd rond de Administratiegebouwen.

ZONDAGMORGEN

JULIA FRANK

Zondagmorgen. Vroolijk dartelen de zonnestralen door de versleten gordijnen in de armoedig-gemeubelde kamer, millioenen stofjes dansen latent op hun gouden banen. Het vriendelijke zonlicht is het eenige mooie in de kamer; oud en vervallen zijn de meubelen, versleten het kleed en de scheef hangende gordijnen. Hier en daar prijkt op het kapotte, verschoten behangsel een goedkoope wandversiering, terwijl de schoorsteenmantel met een paar gebarsten vaasjes pronkt en een houten klokje, dat langzaam en duidelijk plotseling acht scherpe slagen in de stilte doet vallen.

In de alkoof achter de armoedige kamer gaapt iemand; even is het weer stil, dan klinkt een zucht, een ledikant kraakt, een paar voeten klakken duidelijk-hoorbaar op het zeil.

„Mooi weer vandaag!" zegt moeder, die 't eerst van allen is opgestaan en met nog slaperige oogen het zonnegoud in de kamer ziet huppelen.

Vader is even wakker geworden, keert zich met een ruk om, werkt zich dieper in de dekens en snurkt verder. Moeder trekt haar kousen aan, daarna haar pantoffels; een kale zwarte rok wordt over de nachtjapon getrokken, een paar losgeraakte haarsprieten in het bescheiden haarknoetje gespeld en moeders toilet is hiermede voorloopig gereed.

Aan de andere zijde van de alkoof slapen in een eigen-getimmerde bedstee drie kinderen: een jongetje van vier en twee meisjes, zeven en tien jaar oud. Het kleine ventje opgedrongen door de grootere zusjes, ligt tegen den kant aangedrukt, zijn krullebol rust op den houten rand.

Moeder buigt zich zorgzaam over den jongsten lieveling, tracht het hoofdje voorzichtig op het kussen terug te leggen, maar het ventje wordt wakker, wrijft zijn oogjes uit.

„'k Wil eruit!"

„Sttt !!" onderdrukt moeder, bang dat de anderen ook wakker zullen worden, „je mag er wel uit, maar dan stil wezen, hoor! Vader moet nog slapen!"

Pietje wordt behoedzaam uit bed getild en door moeder in de kamer gedragen, waar hij gedeeltelijk aangekleed wordt.

En nu komt de eerste bedrijvigheid. Het nachtpitje, haast onzichtbaar nu in het volle daglicht, wordt uitgeblazen en de gordijnen opgehaald, Pietje krijgt een plaatsje voor 't raam met tot gezelschap een blokkendoos.

Met vlugge, bijna onhoorbare stappen gaat moeder door de woning; haar vlijtige handen vegen, nemen stof af, zetten thee en onder al dit werk houdt ze een waakzaam oog op het spelende kindje, spreekt fluisterend met hem, maakt af en toe een grapje. Pietje voelt zich knus zoo, vindt zoo'n morgenuurtje met moeder heerlijk, en zoet bouwen zijn kleine handen een toren, een héél-hoogen, die natuurlijk op 'n kwaad oogenblik instort en de twee zusjes wakker maakt.

„Hoe laat is het, moe?"

„O, nog geen negen uur!" antwoordt moeder zacht, „'t is Zondag, hoor! Als je nog in bed wilt blijven — mag je gerust!"

Maar dat „erin-*mogen*-blijven" is een groote prikkel om er nu juist uit te komen en even later trippelen twee magere, bleeke meiskes de kamer in, blootsvoets, rillend in haar dunne nachtjaponnen.

„Mag ik even bouwen, Pietje?" vleit de oudste.

„Néé!!" kraait Pietje, „*ik* moet bouwen!"

„Nare jongen!" zegt zusje.

„Willen jullie weleens stil zijn!" vermaant moeder, „Riek en Tootje, hier zijn jullie kleeren! Niet een half uur zoo rondloopen, hoor! Tootje, ga jij je nu vast wasschen!"

Tootje verdwijnt in de keuken, vervult daar zoo spoedig mogelijk den dagelijkschen plicht.

„Fijn weer, hè moe?" zegt Riek, verlangend naar buiten kijkend.

„Ja, heerlijk!" Moeders aandacht is bij de boterhammen.

Gewasschen Tootje komt binnen, begint zich handig aan te kleeden. „Zoo, ik ben klaar, nu kun jij bij de kraan!" zegt ze met een vroeg-wijs air tot Riek, die nu op háár beurt in de keuken verdwijnt.

De armoedige kamer is nu heel levendig geworden en de zonnestralen belichten blij de drie blonde hoofdjes der kinderen en het bruin-zwarte haar van moeder. Pietje heeft zijn blokken in den steek gelaten en staat bij de tafel, ernstig kijkend naar den boterhammenstapel. Hij zou dolgraag vast vooruit een boterham hebben, maar moeder is op dat punt onverbiddelijk en hij vraagt dan ook niet, wetend dat hij toch wachten moet. Moeder ziet echter de verlangende oogjes van haar jongetje best en maant hem aan te spelen.

„Nee!" schudt Pietje's hoofd.

„Ga dan even naar boven en roep Fien. Zeg maar dat 't al negen uur is en dat ze op moet staan! Voorzichtig op de trap, hoor!"

Pietje is zeer vereerd met de boodschap, beklimt met inspanning de zoldertrap en bonkt met zijn vuistjes op een der drie deuren. „Fientje!! Opstaan, zegt moe. 't Is negen uur!"

Een slaperig „ja" is het antwoord, gevolgd door een aanmerkelijke stilte, die niet doet vermoeden dat Fien aan de roepstem gehoor geeft.

„Fientje!!!"

„Och jongen, laat me toch met rust!" Fientje's stem klinkt gedempt en huilerig vanonder de dekens.

(*Zie vervolg op pag. 12*)

Een Fransche tuin in het kamp. (*foto's Du Houx.*)

Overvloed van groenten wordt aan de menage der geïnterneerden afgeleverd.